

Hans-Olav Enger, Jan Terje Faarlund og Kjell Ivar Vannebo (red.): Grammatikk, bruk og norm. Festskrift til Svein Lie på 70-årsdagen 15. april 2012. Oslo: Novus 2012. 349 sider.

1 Innleiing

Dette festskriftet ærar professor Svein Lie i samband med at han blei 70 år og pensjonist. I ein mannsalder har Lie vore ein aktiv forskar, spesielt innanfor nordisk grammatikk. Bøkene “Innføring i norsk syntaks” og “Norsk referansegrammatikk” er nok dei viktigaste verka som blir ståande, og dei har prega og vil prege mange studentar og forskarar i åra som kjem, inkludert underteikna.

Dette festskriftet inneheld ei rad med gode bidrag som alle er relatert til område som Lie har vore interessert i. Redaktørnamna gjer at ein tenkjer på storverket “Norsk referansegrammatikk”, sidan begge samarbeidspartnarane til Lie er med som redaktørar. Resultatet har blitt ei omfangsrik bok på nesten 350 sider. Boka består av eit forord, tabula gratulatoria, og 19 faglege bidrag. I tillegg har redaktørane til slutt inkludert “Svein Lies publikasjoner i utvalg”. Boka inneheld få redigeringsfeil – den mest graverande er truleg feil linjeskift på side 8 i forordet. Det er i det heile eit solid verk med mykje interessant for alle som er interessert i grammatikk.

I denne meldinga vil eg i hovudsak gi ei kort oppsummering av kvart kapittel. Til slutt kjem det ei kort oppsummering.

2 Samandrag av kapitla

John Ole Askedal skriv om “få” som modalitetsverb i norsk. Han fokuserer spesielt på konstruksjonar som “nå får du seie kva du meiner”. For å undersøkje dette har Askedal sjølv laga eit korpus av skjønnlitteratur og sakprosa på både bokmål og nynorsk. Eksisterande elektroniske korpus oppfylte ikkje dei krava han stilte. Askedal tar så føre seg den historiske bakgrunnen til “få” pluss infinitiv, semantiske aspekt ved infinitiven og grunntydinga til “få”. Om “få” skal analyserast som eit hjelpeverb, er også eit viktig spørsmål som han tar opp. Her er svaret positivt, nemleg at “få” er eit hjelpeverb, og at det har modalt tydingsinnhald, til skilnad frå det leksikalske “få”.

Temaet for artikkelen til *Tove Bull* er nokre trekk ved nominalfrasane til informantane i Vuosvággi/Furuflaten i Lyngen. Dette er ei nordnorsk sjøsamebygd omtrent 12 mil frå Tromsø, og Bull gjorde feltarbeid her i 1989/1990. Ho har no sett på avvik frå det ho meiner er grammatisk norsk, og koncentrerer seg i hovudsak om genus og substantivbøyning (tal- og bestemtheitsbøyning). Ho finn til dømes at maskulinum/commune er den dominante genussen. Bull gir også

ein interessant diskusjon av korleis ein kan tenkje seg utviklinga frå den første generasjonen til meir moderne generasjoner. Dette er delvis spekulasjon, men likevel spennande. Diskusjonen av substantivbøyninga er også givande, og syner mellom anna hyperkorrekt dobbelt bunden form, og døme på at bunden form blir brukt i staden for ubunden form.

I ein svært pedagogisk artikkel tar *Kristin Melum Eide* føre seg tempus og aspekt i norsk. Ho argumenterer mot standardsynet som seier at motsetninga mellom presens og preteritum er den einaste tempusopposisjonen som kjem til uttrykk hos verb. I staden hevdar ho at alle verb i norsk er tempusbøygde (ikkje presens partisipp, som blir sett til side i artikkelen). Eide sin teori framfører at ein sekvens av verb har like mange tempusbøyningar som han har verb. Dette krev ein skilnad mellom finitt og ikkje-finitt tempus. Artikkelen syner eit komposisjonelt tempussystem og syner korleis dette kan appliserast på ei rekke norske data. Hovudtesen minner om golvplankar som blir sett saman med not og fjør (s. 67): kvart verb har ein utstikkar (fjør) som gjer at det kan hekte seg på den førre hendinga. Og kvart verb har ei not som gir feste for eit nytt verb. Mot slutten av denne interessante artikkelen kjem Eide også inn på korleis tempus heng saman med aspekt og modalitet.

Possessive uttrykk er temaet for artikkelen til *Elin Gunleifsen*. Ho ser på korleis possessive former interagerer med bestemtheit i talemålet i Arendal og Kristiansand. Dette er noko ho først såg på i doktoravhandlinga si, og denne artikkelen er ei vidareutvikling av dette. Ho konkluderer med at fleirtalet av informantane helst nyttar ubestemt form (“det er ho si jakke, det er hoses jakke”). Gunleifsen ser så på ulike variablar som kan seie noko om når bestemt form blir nytta, mellom anna ulike syntaktiske funksjonar. Ulike genitivar (s-genitiv versus sin-genitiv) blir nytta med ulik bestemtheitsmarkør. Det er litt vanskeleg å vere meir konkret fordi artikkelen til Gunleifsen er vanskeleg å følge. Han har ikkje noka god organisering, og det er få konkrete og handfaste resultat, i allfall som denne lesaren kunne finne. Ei annan innvending er at metoden ho har brukt, er uklar. Gunleifsen har tatt opp utspørjingar av 70 informantar på band, men kva informantane skulle svare på, greier eg ikkje å finne ut av i denne artikkelen. Metoden burde ha vore mykje klarare, og vi burde få eit konkret døme på ein dialog med ein informant. Til slutt er ikkje artikkelen godt orientert i den internasjonale litteraturen. Forfattaren seier at “Possessiver har mange berøringspunkter med bestemthet” på side 90, men det finst ingen referansar til litteratur på området. Dette burde ha vore retta opp.

I 1874 kom tredje utgåve av parløren for engelske turistar i Noreg: “A Selection of Phrases for Tourists Travelling in Norway”. *Eskil Hanssen* diskuterer denne parløren og ser på det norske språket basert på kva som kjem fram her. Parløren blei utarbeidd av Thomas Bennett saman med Johan Storm, og at Storm har vore med på dette, gjer parløren ekstra interessant. Hanssen går gjen-

nom fleire fonetiske og fonologiske trekk før han ser på både syntaks og morfologi. I det heile er dette interessant lesnad, og Hanssen har gått grundig til verks med mange detaljar som vil glede mange lesarar.

Tor Arne Haugen diskuterer eit tema som ikkje har vore så mykje handsama, nemleg valenseigenskapane til adjektiv. Det store spørsmålet som opptar Haugen, er om valens er ordbasert eller konstruksjonsbasert, og han nyttar norske data til å argumentere for det siste. Haugen argumenterer også for at det sentrale skiljet mellom adjektiviske funksjonar ikkje går mellom attributive og predicative adjektiv, men mellom prenominale attributt og postnominale attributt samt predikativ (s. 115). Mot slutten av artikkelen diskuterer Haugen også om postnominale attributt er reduserte relativsetningar, og konkluderer med at dei ikkje er det på norsk. Denne diskusjonen er overtydande, men eg tykkjer artikkelen ikkje alltid er godt nok orientert i den internasjonale forskingslitteraturen kring valens. Han nyttar i hovudsak kognitiv grammatikk, og det er heilt greitt, men mange har peika på at også generativ grammatikk har blitt meir konstruksjonsbasert. Åfarli sin artikkel i denne boka diskuterer mellom anna denne problemstillinga, og kanskje burde redaktørane ha bidratt til at Haugen og Åfarli såg kvarandre sine bidrag før dei endelige versjonane blei laga.

Konnektiv (eller narrativ) inversjon blir diskutert i *Lars Heltoft* sin artikkel. Han tar utgangspunkt i at dette fenomenet er eit sentralt trekk i eldre nordisk leddstilling, og at dette er nøkkelen til å forstå det Heltoft kallar den funksjonelle forskjellen mellom eldre og nordisk topologi. Han analyserer framkomsten av ein spesiell bisetningstopologi frå omkring 1300-talet og framover. Til slutt kjem han inn på kva subjunksjonar har å gjøre på plassen til det finitte verbet i leddsetningar. Artikkelen kan også lesast som eit forsvar for den danske måten å sjå på setningar på, nemleg feltskjemaanalyesen. På side 141 argumenterer Heltoft for at ein generativ analyse manglar ei generalisering knytt til det Heltoft kallar plassen X i leddsetningar. Dette ser ut til å vere ein plass mellom subjektsposisjonen og subjunksjonen. Den einaste referansen Heltoft gir, er Holmberg & Platzack (1995), og her burde han nok ha undersøkt meir moderne litteratur om “stylistic fronting” og andre leddstillingsfenomen.

Janne Bondi Johannessen tar føre seg ordet “sånn” i Oslo-dialekten, brukt som eit nominalt determinativ. Såleis passar kapitlet godt saman med kapitlet til Toril Opsahl og Jan Svennevig, som eg skal diskutere nedanfor. Johannessen er spesielt oppatt av å samanlikne med “han/hun”, og ho argumenterer mot slutten av artikkelen for at desse orda er modale determinativ, som då blir ein parallelle til modale verb. Artikkelen syner at “sånn” har to hovudtydingar: ei deiktisk tyding og ei som har pragmatiske tilleggsfunksjonar (særleg å ta etterhald). Johannessen tar føre seg ulike grammatiske aspekt ved “sånn”, der den mest interessante er likskapen mellom modale hjelpeverb og det ho kallar modale determinativ.

Ordklasseinndelinga i "Norsk referansegrammatikk" har vore ein del diskutert, og *Torodd Kinn* sin artikkel er eit nytt innlegg i denne debatten. Han tar opp tre spørsmål: 1) Bør ein skilje mellom substantivfrasar og pronomensfrasar?, 2) Er klassen av determinativ fornuftig avgrensa og inndelt i "Norsk referansegrammatikk"?, og 3) Er det norske nominalet ein endosentrisk konstruksjon med éin kjerne? Kinn diskuterer desse spørsmåla inngående og med mange gode poeng. Utgangspunktet til Kinn er Vågsnes (1999) sitt tanke om at ordklasseinndelinga skal vere basert på syntaks, og nærmare bestemt ordklassestillinga i sjølv substantivfrasen. Argumentasjonen til Kinn er basert på både syntaktiske og semantiske kriterium. Mot slutten av artikkelen kjem han inn på spørsmålet om endosentrisitet og argumenterer for at kognitiv grammatikk sitt kjerneomgrep for frasar passar betre for det norske nominalet. Her kunne kanskje argumentasjonen ha vore endå meir overtydande om han hadde synt at ein modifisert endosentrisk analyse ikkje kan handsame dei problematiske døma som han kjem fram med på sidene 184–185. Men no er kanskje ikkje det målet til Kinn heller. I alle høve er poenga til Kinn interessante og vil vere utgangspunkt for meir arbeid omkring ordklasseinndelinga og nominalfrasediskusjonen i åra som kjem.

Prenominal og postnominale possessive uttrykk er temaet for artikkelen til *Helge Lødrup*. Dette temaet har også vore diskutert av Gunleifsen, men med eit annleis fokus (men Lødrup syner til doktoravhandlinga hennar). Lødrup argumenterer for at den prenominal posisjonen er den umarkerte posisjonen til possessive uttrykk. Dette gjer han ved å syne at det er mange tilfelle av prenominalt possessiv der det ikkje finst eit tilsvarande postnominalt possessiv. I tillegg ser han på sterke og svake possessivpronomener, og Lødrup hevdar at prenominal possessivpronomener er sterke, og at postnominale er svake. Til slutt syner han at norske possessivpronomener er spesielle når det gjeld forholdet mellom posisjon og informasjonsstruktur, og diskuterer moglege grunnar til at det er slik.

Sitatmarkørane "bare" og "sånn" i norsk talespråk blir diskutert i bidraget til *Toril Opsahl* og *Jan Svennevig*. Dei nyttar moderne elektroniske korpus og ser på språkbruken i desse. Desse sitatmarkørane er ikkje unike for norsk, men dei norske dataa har ikkje blitt inngående studert før no. Opsahl og Svennevig syner at "bare" og "sånn" oppfører seg ulikt både syntaktisk og pragmatisk. "Bare" har ein forsterkande funksjon, men har utvikla seg til å bli brukt som ein nøytral anføringsmarkør utan ein forsterkande funksjon. Dei spår at dette vil spreie seg i framtida, sidan han er vanleg hos ungdom og er på veg til å spreie seg i eldre aldersgrupper. "Sånn" er annleis ved at konstruksjonen "være/bli + sånn + sitat" blir nytta til å skildre eller vurdere personar eller situasjonar. Opsahl og Svennevig kjem også inn på kombinasjonen av sitatmar-

kören “bare” med diskursmarkören “sånn”, og dette gjer det mogleg å lage ein ny forsterkande sitatkonstruksjon.

Eric Papazian skriv om taluttrykk og teljemåtar i norsk og nordisk. Han er ikkje opptatt av det språkpolitiske aspektet, men fokuserer på den grammatiske strukturen. Her er han inspirert av Askedal (1997), som er eit av dei få bidraga vi har om grammatikken til dei norske talorda. Papazian gir mange analysar av ulike uttrykk, og mange av desse skil seg frå Askedal sine analysar. Stundom kunne det ha vore klarare kvifor Papazian argumenterer mot Askedal – vel ofte får vi berre opplyst at Papazian meiner at den rette analysen er slik og slik, utan ein solid diskusjon av argumenta til Askedal og argumenta for ein annleis analyse. Men for alle som er interessert i talord og deira struktur, er det mykje interessant å finne i denne artikkelen.

Temaet for artikkelen til *Ulf Teleman* er ordet “under”. Han ser på kva som er det etymologiske opphavet til “under”: anten ‘nedanfor’ eller ‘mellom/blant’. I dagens svensk tyder begge to ‘i løpet av’ og har altså ei durativ tyding. Vidare diskuterer han når utviklinga starta, og korleis utviklinga har gått. Her ser han på tre ulike alternativ: tidleg tydingsutvikling (i indoeuropeisk), tydingsutvikling i eit germansk oldspråk, eller individuell utvikling i dei ulike språka. Til slutt diskuterer han kvifor det skjedde ei utvikling frå ei opphavleg lokativ tyding til ein temporal lokativ.

“Ka (me) gratulasjona han fekk!” er tittelen på artikkelen til *Øystein Alexander Vangsnes*. Her skriv han om det han kallar kvantorlause mengdeutrop i nordnorsk og svensk. Han ser på den geografiske distribusjonen til desse utropa og dei morfosyntaktiske eigenskapane. Hovuddelen av artikkelen skildrar fenomenet, og mot slutten kjem han kortfatta inn på ein mogleg analyse. Artikkelen har eit komparativ fokus, og i tillegg til nordnorsk og svensk kjem Vangsnes også inn på einskilde vestlandske dialektar. Den teoretiske analysen legg til grunn eit underforstått mengdesubstantiv, og inkorporerer det at preposisjonen “med” også kan opptre i konstruksjonen. Artikkelen syner på ein fin måte korleis ein kan bruke data i Nordisk syntaksdatabase (Lindstad et al. 2009, Johannessen & Vangsnes 2011), og vi finn fleire kartbaserte oversikter over distribusjonen.

Kjell Ivar Vannebo diskuterer konstruksjonar av typen “Kjenner du Svein, eller?”. Han syner at “eller” blir nytta som påheng i fleire ulike syntaktiske konstruksjonar: i setningsspørsmål som har form som spørjande og forteljande hovudsetningar, i visse leddspørsmål, som påheng til eittordsfrasar som “øvd eller?”, og i *tag questions* i munnleg språk.

Temaet for *Geirr Wiggen* sin artikkel er Kristiania-mål anno 1890-talet slik det kjem fram i tekstar skrivne av “Sfinx”, eller Edle Hartmann, som det verkelege namnet var. Desse tekstane kom på prent i *Verdens Gang* og *Aftenposten*,

og blei også selde som særtrykk fordi dei var så populære. Mange har hevdat at replikkane i desse tekstane syner Kristiania-målet slik det var på 1890-talet, og det er denne påstanden Wiggen diskuterer. Ved hjelp av mykje data dokumenterer Wiggen lydverket og formverket slik det kjem fram i desse tekstane. Konklusjonen er at Sfinx ikkje er ei påliteleg kjelde til hovudstadsmålet slik det var på den tida.

Tor A. Åfarli stiller spørsmålet om syntaktisk teori har relevans for språknormering. Dette er ei interessant problemstilling som har vore lite diskutert. Likevel argumenterer Åfarli overtydande for at syntaktisk teori er avgjerande for å kunne gi det han kallar “realistiske” reglar for korleis enkeltord skal normerast. Han hevdar at syntaksen ikkje bør normerast, men at ortografiens og bøyingsa til enkeltorda er det korrekte domenet for normeringa. Grammatikkmodellen som støttar dette, er ein modell der verb og andre ord ikkje har valens. Grammatikkstrukturen blir generert uavhengig av dei individuelle orda, og orda blir berre sett inn i denne strukturen. Dette kan vi kalle nykonstruktivisme, sidan han heng saman med arbeid som har skjedd innanfor konstruksjonsgrammatikken (sjå t.d. Goldberg 1995). Det empiriske domenet i artikkelen til Åfarli er amerikanorsk, sidan det høver bra til å illustrere noko av motivasjonen for den modellen som Åfarli nyttar. Personleg tykkjer eg denne artikkelen er svært interessant og godt skriven, men det har naturleg nok også samanheng med at eg i eige arbeid har arbeidd med ein liknande grammatikkmodell. I alle høve er det ei interessant vinkling at syntaktisk teori faktisk kan seie noko om kva som bør normerast og ikkje normerast.

Det er to artiklar eg ikkje har handsama så langt. Den eine er artikkelen til *Eva Maagerø* om “Grammatikk med mening”. Dette er ein oversynsartikkel om systemisk-funksjonell grammatikk. Oversynet er greitt nok, men dette kan ikkje seiast å vere ein forskningsartikkel. Dermed skil han seg frå dei andre bidraga i boka, som alle bidreg med ny innsikt om data og teori. Det kunne til dømes ha vore nyttig med ein slik oversiktsartikkel om han hadde vore kontрастert med andre grammatiske retningar, men det finst omrent ingenting slikt her.

Den andre artikkelen er artikkelen til *Frøydis Hertzberg*. Denne kjem til slutt i boka, ulikt dei andre bidraga, som er alfabetisk organisert. Hertzberg ønskjer å løfte det ho kallar “musisk grammatikk” fram i lyset, og kritiserer ei rekke verk som ikkje nemner denne retninga med eit einaste ord. Så vidt eg kan forstå, handlar musisk grammatikk om at ein grammatisk analyse nyttar musikk som eit integrert element (jf. side 338). Men den vanlegaste praktiseringa av musisk grammatikk “dreier seg om å synge grammatikksanger” (side 338). Ein forstår då godt at standardverka om norsk grammatikk ikkje nemner denne retninga, og eg forstår heller ikkje kva dette kapitlet har å gjere i ei elles god og interessant bok om grammatikk, bruk og norm.

3 Oppsummering

Svein Lie har fått eit fint festskrift som handsamar dei områda av lingvistikken som han har arbeidd med. Artiklane held stort sett høgt nivå og bidreg med mykje ny kunnskap om særleg norske grammatiske forhold. Her er det mykje som eg er viss på vil spele ei rolle i framtidig utforsking av norsk grammatikk. Og det er jubilanten verdig.

Litteraturliste

- Askedal, John Ole 1997: Norske tallord og den “gamle” og den “nye tellemåten”. *Maal og Minne* hf. 2, 191–206.
- Goldberg, Adele 1995: *Constructions: A constructional grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Holmberg, Anders & Christer Platzack 1995: *The Role of Inflection in Scandinavian Syntax*. New York & London: Oxford University Press.
- Johannessen, Janne Bondi & Øystein Alexander Vangsnes 2011: Nye nordiske isoglossar: Dialektforskning ved bruk av *Nordisk dialektsyntaksdatabase*. Under utgiving i *Svenska Landsmål*.
- Lindstad, Arne Martinus, Anders Nøklestad, Janne Bondi Johannessen & Øystein Alexander Vangsnes 2009: The Nordic Dialect Database: Mapping Microsyntactic Variation in the Scandinavian Languages. Jokinen, K. & E. Bick (red.): *NEALT Proceedings Series*; Vol 4, 283–286.
- Vangsnes, Øystein Alexander 1999: Substantivfraser. Om kapittel 3 i *Norsk referansegrammatikk*. *Nordica Bergensia* 21, 34–50.

Terje Lohndal

Institutt for språk og litteratur
NTNU
Dragvoll
NO-7491 Trondheim
terje.lohndal@ntnu.no